

1918

Leto 2018 je gotovo leto velikih obletnic. Pred štiristo leti se je začela tridesetletna vojna, ki je spremenila podobo Evrope, pred stotimi leti se je končala prva svetovna vojna, ki je zamajala domala ves svet. Ob koncu Velike vojne so iz pogorišča Avstro-Ogrske zrasle nove države, tudi Češkoslovaška, ki je bila s svojo ureditvijo zgled mnogim slovenskim izobražencem.

Jeseni 1918 so v Ljubljani številni Slovenci pozdravili odcepitev od Avstro-Ogrske in razglasitev Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Pred vihrami vojne se je v prestolnico zatekel pater Stanislav Škrabec, ki pa sklenitve miru ni več dočakal. V času, ko je Škrabec na graški univerzi pisal svoje zaključno študijsko delo o Brižinskih spomenikih, se je na Vrhniki rodil Ivan Cankar, ki ga je štiri desetletja pozneje tudi zaznamovala bridka izkušnja prve vojne. Spomnimo se le njegove črtice *Gospod stotnik*, v kateri gre kompanija nizdol v meglo: »Pred njo je jezdil gospod stotnik, visoko iznad megle se je dvigal njegov črni plašč!« Stotnik je alegorija smrti, ki izbira najboljše in najmlajše vojake.

Kot številne druge umetnike – Apollinaira v Franciji, Klimta in Schieleja v Avstriji – naj bi tudi Cankarja pokopala španska gripa. Z njegovo smrtjo se je dopolnilo poslanstvo slovenske moderne.

A leto 1918 ne prinaša le osmrtnic državam in osebnostim, tega leta se je rodila Narodna gale-rija, pomembna inštitucija, ki deluje še dandanes. Daniel Schönplug je v svoji knjigi *Leto kometov 1918. Svet na prelomu* zapisal, da nas v zgodovini in življenju vedno znova čakajo prelomi, vsako stanje je le začasno.

Cenimo torej mir in blaginjo in ne pozabimo na tiste druge, ki so danes tam, kjer smo bili mi leta 1918. Na prelomu.

dr. Mojca Smolej
predsednica 54. SSJLK